

Oponentský posudek k diplomové práci Zuzany Trachtové

„Bitky romských teenagerů: kulturní modely násilí“

Vedla: PhDr. Dana Bittnerová, CSc., 14.9.2015

Diplomová práce Zuzany Trachtové má opravdu ojedinělé zaměření: jak se vypráví a rozumí kolektivnímu násilí mezi romskými teenagery žijícími v pražských čtvrtích, které charakterizují různé typy strukturální marginalizace. Ojedinělá je nejen v tom, jaký fenomén systematicky zaměřuje, ale zejména tím, že se věnuje logice reprezentace násilí. Za tímto účelem volí koncept kulturních modelů schémat, který vychází, mj. z Keesingova pojetí kultury jako internalizovaného vědění. Není to tedy práce o násilí, ale o legendě násilí jako součásti způsobu porozumění sociální marginalizaci. To samo o sobě, jak autorka rozeznává, do velké míry určuje i povahu násilí.

Diplomová práce je mimořádně dobře uspořádaná jako text. Úvodní část zviditelňuje pojem násilí v sociálních vědách a postupně rozvádí souvislosti, ve kterých bylo násilí zkoumáno: kromě marginalizace se věnuje studiím o respektu, maskulinitě, tělesnosti apod. V následující kapitole o definici romské menšiny, která představuje vždy velké úskalí podobně zaměřených prací, nachází autorka kupodivu střízlivé a produktivní formulace: Romy identifikuje podle profilu jí zkoumaných aktérů, někde na průsečíku mainstreamové stigmatizace, internalizace efektů této stigmatizace a historických procesů asimilace.

Z častých konzultací vím, že téma bitek a pouličního násilí vycházelo najevo postupně, což není tak překvapivé. Krystalizovalo spolu s tím, jak se zintenzivňoval autorčin kontakt s teenagery docházejícími do nízkoprahového centra, který se stal středobodem jejího terénního výzkumu. Metodologicky mi přesto nyní zpětně přijde na jejím výzkumném postupu nejzajímavější kontrolovaný odstup, který není vynucený, ale který je vědomým a realistickým vyhodnocením skutečnosti, že vstupuje do tématu, které nelze jen tak vyprávět, že jeho vyprávění je vždy spojené s určitou performancí, úzkostmi a existenciálními strachy. Autorka tak nikdy nezapomíná, že zůstala cizinkou a že tudíž musí získané, sdílené a tradované poznatky vždy pečlivě vážit a nepodléhat jejich autenticitě. Komplikovanost výzkumné situace navíc dodává skutečnost, že většina aktérů výzkumů jsou nezletilí ve věku do 15ti let, se kterými si antropologie, tolik zaměřené na agency aktérů, příliš neví rady. Všechna dilemata a eticky sporné momenty jsou nastoleny srozumitelně a jako součást přibližování si zkoumaného prostředí.

64 z 89 stran textu představuje etnografickou kontextualizaci výše zmíněných schémat. Ty autorka analyzuje postupně na úrovni meta-schémat, která se dále větví do klíčových metafor promluv, jež se zpětně proplétají s jinými metaforami z jiných schémat. Meta-schémat ukazují na některá důležitá témata v romistických studiích a ve studiích pouličních gangů a marginalizovaných skupin obecně. Týkají se cti, kultu těla, dynamiky skupiny a pravidel organizace, oddanosti a radikálního opozičního étosu k mainstreamové kultuře. Je pozoruhodné, jak autorka některé promluvy a momenty dokáže spojit právě s takovými studii, které se tak

stávají organickou součástí výkladu i popisu. Výsledkem je etnograficky nasycený, mimořádně průkazný a čtivý text.

Práci by samozřejmě bylo možné vytknout, že se vyhýbá diskutovat některá zjištění na teoretičtější rovině. Nabízí se třeba otázky o politické ekonomii násilí lidí na okraji a produkci opoziční kultury, jíž se zabývá i autorkou citovaný P. Bourgois a i jiní autoři (Sudhir Vinkatesh), o scénářích rezistence, jimž se věnoval J. Scott v pozdějších pracích apod. Nepochybuji, že by autorka takové diskuse byla schopná a že se jí třeba v textech, které ze své diplomové práce vyprodukuje, dočkáme.

Předloženou diplomovou práci hodnotím jako výbornou.

Mgr. Yasar Abu Ghosh, PhD.